šių ir po pirmųjų liūčių atlikus detalius paviršiaus vizualinius žvalgymus, rastos tik 2 titnago nuoskalos ir dar keli akmeniniai pasvarai, ir visi jie – toliau nuo aptiktųjų šurfuose.

Tirto ploto centrinėje ir R dalyse jokių archeologinių struktūrų ir radinių šurfuose nerasta. Suarti ir vizualiai žvalgyti bandomieji plotai (0,48 ir 0,4 ha dydžio) patvirtino, kad čia nėra žymesnių archeologinių radinių sankaupų. R. Rimantienė maždaug centrinėje sklypo Elijos g. 9 dalyje mini buvus Šventosios 35 radimvietę, kur ariamos dirvos paviršiuje 1967 m. aptikta akmens amžiaus radinių – keramikos, titnago, gintaro (Rimantienė R., *Akmens amžiaus žvejai prie Pajūrio lagūnos*, V., 2005, p. 477). Deja, žvalgomųjų tyrimų metu jos nepavyko lokalizuoti.

The Field Evaluation in Šventoji at Elijos St. 9

In 2015, an evaluation was conducted in a 10 ha area in Šventoji on the plot at Elijos St. 9 in the city of Palanga. Geophysical surveys were conducted using georadar (18 profiles, 2.5 km) and a magnetometer (8 ha), 57 boreholes were drilled (to a depth of 1.5–3.3 m), 233 test pits and one 70 m² trench were excavated (a total of 1000 m²), and systematic fieldwalking was conducted in a total of 3.24 ha of ploughed land (Fig. 1). A sub-Neolithic-Neolithic lakebed with sparse finds: fish bones, vertical and upset wooden stakes, stone net weights, and pine laths was discovered in the W part of the excavated area. The finds from the lacustrine gyttja date to 3200–2400 cal BC based on the analogous stratigraphy for the Šventoji 4 find spot. Circa 1700–700 cal BC, after the sea level fell, a river flowed into the lake on the E shore. The remains of wooden structures that probably belonged to a fishing structure (Figs. 2–5) were discovered in this river's sediments. This is a new find spot, unknown up until now, which the present authors have named Šventoji 55.

Vytautas Juškaitis, Karolis Peseckas,
Giedrė Piličiauskienė,
Gytis Piličiauskas

Žvalgomieji tyrimai Šventojoje, Ošupio take

2015 m. birželio ir rugsėjo mėnesiais Šventosios senovės gyvenvietėje (UK 1813) atlikti žvalgomieji tyrimai sklypuose Ošupio tako 25, 25A, 25B, 25C, 27, 27A, 27B, 27C, taip pat sklype kadastriniu numeriu 4400-1624-2263, Palangos mieste. Visi jie sudaro vientisą 4,9 ha dydžio masyvą (1 pav.). 2014 m. pabaigoje čia išgręžti 127 gręžiniai, georadaru atlikti 62 profiliai, kurių bendras ilgis yra 8,34 km, tačiau šurfų ištirti nespėta, šie darbai nukelti į 2015 m. Nustatytas senovinio ežero, datuojamo 4000–2000 m. pr. Kr., dugno reljefas, lokalizuota maždaug bronzos amžiaus upės senvagė, datuojama 2000–1700 m. pr. Kr. (*ATL 2014 metais*, V., 2015, p. 38–46).

2014 m. rengiant detalųjį planą, į R ir PR nuo aptariamo sklypų masyvo žvalgyta 65 ha dydžio teritorija. Išgręžti 728 gręžiniai, atlikta 90 GPR profilių (36,32 km) ir magnetometrinė žvalgyba 5,08 ha plote, ištirtas 41 šurfas (200 m²). Atlikta paleogeografinė rekonstrukcija, kurios metu apibrėžti paleoreljefo elementai, tiesiogiai susiję su archeologinių radimviečių paplitimu – tai neolitinio lagūninio ežero (4000–2500 m. pr. Kr.) duburys ir bronzos amžiaus pradžios (2000–1700 m. pr. Kr.) upių vagų paplitimo zonos. Dvidešimtyje archeologinių šurfų iš 41 ištirto rasti 749 archeologiniai radiniai, datuo-

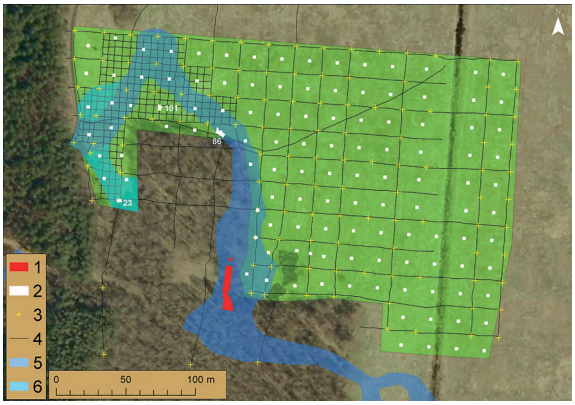

1 pav. Archeologinių tyrimų Ošupio take situacijos planas: 1 – Šventoji 9; 2 – šurfai; 3 – gręžiniai; 4 – georadaro profiliai; 5 – aliuvinės nuosėdos; 6 – senvagės. G. Piličiausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation on Ošupio Takas: 1 – Šventoji 9; 2 – test pits; 3 – boreholes; 4 – georadar profiles; 5 – alluvial sediments; 6 – old riverbed

2 pav. Tyrimų vaizdas iš R. Fotografuota dronu. G. Piličiausko nuotr.

Fig. 2. The excavation as seen from the E. Photographed by drone

jami subneolitu (4000–2700 m. pr. Kr.) ir bronzos amžiaus pradžia (2000–1700 m. pr. Kr.). Tai narviška ir povirvelinė keramika, titnago, gintaro, akmens dirbiniai ir nuoskalos, sausumos gyvūnų ir žuvų kaulai, mediniai dirbiniai ir kt. (*ATL 2014 metais*, V., 2015, p. 38–46).

Visiškai greta sklypų Ošupio tako 25 ir 27 masyvo, į P nuo jo yra lokalizuojama Šventosios 9 radimvietė, tyrinėta R. Rimantienės 1970–1972 ir 1998 m. (Rimantienė R., *Akmens amžiaus žvejai prie Pajūrio lagūnos*, V., 2005, p. 414–417). Čia aptikta gausybė medinių kuolų, kitokių radinių buvo labai nedaug. Tai sukiužęs puodas su „spygliuotos vielos“ ornamentu, keletas virvutėmis puoštų šukių, titnaginis kirvis. 2 C^{14} datos nurodo 1900–1800 m. pr. Kr. laikotarpį, trečioji, gerokai ankstesnė, greičiausiai yra klaidinga. 2013 m. mokslinio projekto metu Šventosios 9 radimvietėje ištirti du 2x1 dydžio šurfai. Jie kasti spėjamų neužkastų R. Rimantienės perkasų kraštuose. Norėta užfiksuoti radimvietės stratigrafiją ir suprasti jos padėtį. Archeologinių radinių neaptikta. Čia 1,5–1,7 m

gylyje (H_{abs} -0,03– -0,12 m) fiksuotas jūrinis aleuritingas smėlis. Aukščiau slūgsojo greičiausiai senvagės aliuvis arba negilaus pratekamo ežerėlio nuosėdos – durpės su gausia mediena, smėlio tarpsluoksniais (*ATL 2013 metais*, V., 2015, p. 34–40). 2013–2015 m. tyrimai leidžia manyti, kad Šventosios 9 radimvietė yra bronzos amžiaus žvejybvietė senovinėje upėje.

Žvalgomųjų tyrimų metu 2015 m. sklypų masyve Ošupio tako 25 ir 27 ištirta 120 0,9–3 m gylio šurfų (bendras 504 m² dydžio plotas). Daugiausia tirti 2x2 m dydžio šurfai (2 pav.). Buvo tik kelios išimtys, kai dėl aptiktų radinių šurfai iš karto tirti arba tyrimų eigoje išplėsti iki 6, 9, 19 m². Visų medinių archeologinių radinių rūšis nustatyta mikroskopiniu anatominiu būdu, jeigu įmanoma – ir kirtimo sezonas. Aprašyti 54 archeologiniai radiniai, daugiausia mediniai, nors jų šurfuose būta gerokai daugiau. Dažnai paliekant medinių radinių galus sienelėse nepavykdavo išsiaiškinti, ar jie apdirbti. Kai kurie šurfai su turtingu archeologiniu sluoksniu netirti iki įžemio, t. y. dumblingo jūrinio smėlio – dokumentuotas tik viršutinis radinių horizontas. Be to, žvejybinėms užtvaroms galėjo būti naudojamos ir visiškai neapdirbtos šakos arba bebrų apgraužtos kartys. Svarbiausiems mediniams radiniams gautos 4 C^{14} AMS datos.

Tyrimų rezultatai rodo, kad 4000–2000 m. pr. Kr. visa tiriama teritorija buvo apsemta seklaus lagūninio ežero. Tai liudija šurfuose ir gręžiniuose aptiktos ežerinės nuosėdos – sapropelis arba sapropelinga durpė. Ežero pirminį dugną sudarė jūrinis dumblingas smėlis arba aleuritas, kuris gilėjo nuo H_{abs} 0,40 iki -0,70 m iš PR į ŠV. Ežeras naudotas subneolito (4000–2700 m. pr. Kr.) ir neolito (2700–2000 m. pr. Kr.) žvejų. Šurfuose 15, 24, 38, 41, 46, 59, 62, 80, 82, 89, 92, 96, 101, 112 rasti akmeniniai tinklų pasvarai, žvejybinės įrangos fragmentų (pušinės skalos), jos gamybos ir įrengimo atliekų (skiedros). Šurfe 101 aptikta suvyniojama žvejybinė užtvara ar jos dalis, pagaminta iš tarpusavyje liepos karna (?) surištų lazdyno ūglių (3 pav.). Ne mažiau kaip 50 vytelių, 1,8 m ilgio ir 1 cm skersmens, gulėjo dviem sluoksniais, tvarkingai, su apie 1 cm tarpais. Vytelių tarpusavio tvirtinimo medinių detalių nesimatė, tačiau bent 3 vietose pastebėti augalinio pluošto (liepos karnos?) mazgai. Atrodo, kad suvyniojama tvora skęsdama ežero dugne sulinko per pusę. C^{14} AMS data (2600/2500 m. pr. Kr.) rodo, kad užtvara ne iš subneolito laikotarpio, bet neolitinė. Radinys iškeltas su žemių bloku ant faneros pagrindo ir išvežtas preparuoti, restauruoti ir konservuoti į LNM.

3 pav. Neolitinė žvejybinė suvyniojama užtvara šurfe 101. G. Piličiausko nuotr.

Fig. 3. The rolled up Neolithic fishing fence in test pit 101

Žvalgytos teritorijos V ir centrinėje dalyse aptikta bronzos amžiaus upės ir vėliau susidariusių senvagių ežerėlių nuosėdų (2000–1000 cal BC) su medinių dirbinių turtingu archeologiniu sluoksniu, medinėmis konstrukcijomis, pavieniais žvėrių kaulais, puodų šukėmis. Upės vaga dažniausiai suardydavo tik viršutinę dalį ežerinių nuosėdų, jūrinių sluoksnių nesiekdavo. Svarbiausias radinys iš senvagės yra 86 šurfe aptiktas beveik sveikas 6 m ilgio ąžuolinis luotas, maždaug 60 cm pločio ir 30 cm aukščio (dėl deformacijos šie dydžiai gali būti netikslūs (4 pav.)). Abu luoto galai smailūs, iškelti, vienas bortas taisytas gręžiant skyles jo sutvirtinimui. Sienelės 1–2,5 cm, dugnas 4–8 cm storio. Jis datuotas C^{14} AMS metodu 2800–2700 m. pr. Kr., tačiau data yra 800–1000 m. senesnė už tame pačiame lygyje rastą povirvelinio tipo keramiką, taip pat už šurfų radinių C^{14} AMS datas iš tos pačios senvagės, gautas tyrinėjant gretimus sklypus 2014 m. Tikrasis luoto amžius paaiškės datavus daugiau medinių dirbinių iš jo aplinkos. Virš luoto rasta įdomi medinė konstrukcija – 279x14x2 cm dydžio, 3,5 cm skersmens horizontali ąžuolinė lenta su išdrožtais gunklais galuose ir 2 skylėmis arčiau vidurio. Viena skylė buvo persmeigta lazdyno kuolo, kitas kuolas, matyt, jau buvo išplaukęs. Kol kas nėra aišku, ar ši konstrukcija to paties laikotarpio kaip luotas. Kadangi tai labai retas ir vertingas radinys, 86 šurfas išplėstas iki 19 m^2 dydžio, luotas iškeltas ir perduotas LNM konservavimui.

4 pav. Paruoštas iškėlimui bronzos amžiaus pradžios (?) ąžuolinis luotas šurfe 86. G. Piličiausko nuotr.

Fig. 4. The early (?) Bronze Age oak dugout boat ready to be removed from test pit 86

Vėliausi radiniai aptikti tirto ploto pačiame PV kampe, šurfe 23. Jis matuotas ne 2x2 m, bet 3x2 m, nes jau prieš kasant žinota, kad čia bus medinių konstrukcijų – 2014 m. gręžinys 835 perskrodė vertikalų alksninį kuolą. Tiriant šurfą paaiškėjo, kad jis stovėjo ne vienas. 50x20 cm plotelyje buvo sukalti 5 4,5–8,5 cm skersmens kuolai, pagaminti iš nenužievintų alksnio, skroblo ir paprastojo šaltekšnio kamienų. Išlikusios dalys buvo iki 1,24 m ilgio. Dar keli kuolai aptikti už 0,9 m ir 1,4 m nuo pagrindinės konstrukcijos. Jos funkcija kol kas neaiški. Stebina tai, kad juos kalant nepasiektas tvirtesnis pagrindas – smėlis. Matyt, kuolai neturėjo laikyti sunkesnio svorio, arba buvo kalami nepatogiai, galbūt iš luoto, kad būtų tvirčiau, vienoje vietoje jie įsmeigti net 6. C^{14} AMS data rodo, kad jie sukalti bronzos amžiuje – 1100 ar 1000 m. pr. Kr.

Neolito žvejybvietę ir geografiškai persidengiančią bronzos amžiaus pradžios senvagę su gausiais archeologiniais radiniais siūlome vadinti Šventosios 58-ąja radimviete, vėlyvojo bronzos amžiaus medinę konstrukciją tyrinėto sklypo PV dalyje – Šventosios 56-ąja. Rekomenduota saugoti *in situ* senovinę senvagę su permirkusiu archeologiniu sluoksniu ir medinėmis konstrukcijomis, prieš užstatant atlikti detaliuosius kasinėjimus sklypo V dalyje, o R dalyje su pavieniais subneolito–neolito ežere paskendusiais radiniais – žvalgymus.

The field evaluation on Ošupio Takas in Šventoji

In 2015, an evaluation was conducted in a 4.9 ha area of Šventoji near Ošupio Takas in the city of Palanga. 120 test pits, which had a depth of 0.9–3 m and a total area of 504 m², were excavated (Figs. 1–2). During 4000–2000 cal BC, the entire investigated area was flooded by a shallow lagoon lake. The lake was used for fishing as stone net weights, fragments of fishing equipment (pine laths), and the remains of their production and installation (chips) were found in the test pits. A rolled up fishing fence, or part of it, which was made of hazelnut shoots bound together with lime bast (?), was discovered in test pit 101 (Fig. 3) and dated to 2600/2500 cal BC. Bronze Age river and lacustrine sediments from riverbeds that formed later (2000–1000 cal BC) were unearthed in the W and central parts of the evaluated area. This contained an archaeological layer rich in wooden artefacts, wooden structures, isolated wild animal bones, and potsherds. The most important find from the old riverbed was an almost intact, 6 m long, 60 cm wide, 30 cm high oak dugout boat, which was discovered in test pit 86 (Fig. 4). The boat was dated using the C^{14} AMS method to 2800–2700 cal BC, although the stratigraphy indicates the early Bronze Age. Five 4.5–8.5 cm diameter driven stakes made of unpeeled deciduous trunks were found in a 50 x 20 cm area in test pit 23. Their ^{14}C AMS date shows that they were driven in the Bronze Age, i.e. 1100 or 1000 BC. The present authors propose calling the newly discovered fishing stations Šventoji 56 and 58.

Darius Kontrimas

Stebeikių senovės gyvenvietė

2014 m. archeologinių žvalgymų metu projektuojamo magistralinio dujotiekio jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos vietoje, Lietuvos Respublikos teritorijoje, Stebeikių kaime, Kaišiadorių r., lokalizuota kalvota vietovė – pelkinio ežerėlio pakraštyje išsiskyrė trys neryškios salelės. Salos išskirtos ir 1958 m. topografiniame žemėlapyje. Salas – gyvenviečių vietas supo pelkės (Bertašius M., *Dujotiekio jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos, trasos Lietuvos teritorijoje, 2014 metų archeologinių žvalgymų ir istorinių tyrimų apie nekilnojamąsias kultūros paveldo vertybes Alytaus, Kauno ir Vilniaus apskrityse ataskaita*, Kaunas, 2015, p. 31–32).

2015 m. spalio–lapkričio mėnesiais spėjamoje gyvenvietės vietoje buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Tirta vieta yra apie 800 m į R nuo Kruonio, valstybinės reikšmės krašto kelio 129 Antakalnis–Jieznas–Alytus–Merkinė R pusėje. Pelkėtoje, durpingoje vietovėje išsiskiria keletas kalvelių. Pagal Lietuvos Respublikos teritorijos skaitmeninio erdvinio žemės paviršiaus lazerinio skenavimo duomenis (SEŽP_05LT) generuotame vietovės reljefo (*hillshade*) plane išsiskiria buvusio ežero vieta su kalvotomis pakrantėmis. Ežeras yra apie